

ואהבת לרעך כמוך

'כמוך' בגימ' פ"ו כמנין אלקים שהוא שם של דין, כידוע.

ויש בזה רמז, שצריך לאהוב כל אחד, גם כאשר יש לך טינה עליו, בחינת מידת הדין, או שהוא התנהג אליך באופן תקיף בחינת דין, למרות זאת יש לקיים בו 'ואהבת לרעך'.

והנהוג כך, ינהגו עמו מידה כנגד מידה וגם אם מידת הדין מתוחה עליו, תכבוש מידת הרחמים את מידת הדין ויחוסו עליו מן השמים, כשם שהוא חס על רעהו באותה מידה.

והייתם לי קדושים

התפללתי בליל שבת קודש בבית מדרשו של הרב הגאון רבי **זלמן גיפטער** שליט"א בטאמס ריווער ניו ג'רסי.

בין קבלת שבת למעריב שאל הרב שליט"א:

בתחילת הפרשה נאמר 'קדושים תהיו' ובסוף הפרשה 'והייתם לי קדושים', מדוע מתווסף בסוף הפרשה המילה 'לי' מה שלא נכתב בתחילת הפרשה?

תירצתי בס"ד בשני אופנים:

בתחילת הפרשה על 'קדושים תהיו' פירש"י 'הוו פרושים מן העריות', דבר זה נצטוו אף הגויים, שהרי אחד משבעת מצוות בני נח הוא עריות ונצטוינו 'קדושים תהיו' באופן כללי, שנתקדש בזה ולא ניכשל חלילה.

משא"כ בסוף הפרשה, מדובר על איסור שקצים ורמשים, שזו מצוה רק לבני ישראל ולכן שייך בזה 'לי', היינו שזה מיוחד ביני וביניכם וכפי שהמשך הפסוק עצמו מסיים 'ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי'.

תירוץ שני: אמרו חז"ל בגמ' שבת פז: שהגויים מתחמם גופם ע"י אכילת שקצים ורמשים, שואלת הגמ' במה מתחמם גופם של בני ישראל? ומתרצת הגמ' ע"י דדייגי במצוות השי"ת. ופירש"י 'לקיים מצות וחרדים בדבר ומתוך דאגה מתחממין כדכתיב חם לבי בקרבי'.

לכן, בסוף פרשתנו, אחר איסור אכילת שקצים ורמשים, אומר הקב"ה 'והייתם לי קדושים', היינו, אל תהיו כהגויים שמתחממים ע"י שקצים ורמשים, אלא תתחממו על ידי מצוותי, היינו 'לי', על ידי הדאגה למצוותי.

ואת הבהמה תהרוגו

'ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת' ואח"כ מוסיפה התורה 'ואת הבהמה תהרוגו' לשון רבים, משא"כ בפסוק הבא לגבי אשה שקרבה לפני בהמה נאמר 'והרגת את האשה ואת הבהמה' לשון יחיד.

בראשונים נתבאר הטעם מדוע באשה נכתבו שניהם יחד עיי"ש.

בס"ד נבאר שינוי לשון הכתוב בין יחיד לרבים, כדלהלן:

בגמ' סנהדרין הקשו למה הבהמה נענשת כאשר איש חטא בה: 'אם אדם חטא בהמה מה חטאה? אלא שלא תהא בהמה זו עוברת בשוק ויאמרו זוהי שנסקל פלוני על ידה'.

הרלב"ג הביא טעם נוסף: כי זה יגרום הרהורי עבירה למי שיראה אותה, בזכרם שאדם עבר בה עבירה.

טעמים אלו לא שייך אלא במקרה של איש שחטא עם בהמה, שהיא לא חטאה, משא"כ במקרה של אשה, היא אמנם הקריבה עצמה אל הבהמה, אבל הבהמה חטאה כאשר נענתה ועשתה חלקה וקרבה אל האשה ומגיע לה סקילה בעצמה על חלקה בחטא, גם ללא הטעמים הללו.

לפי זה אתי שפיר מדוע בבהמה נאמר בלשון רבים, מהטעמים שהבאנו לעיל, שהטעם להרגה זה מפני הרבים שיראו אותה והנסקל ימשיך להתבזות, וכן כדי שלא לגרום הרהורי עבירה לרבים, לכן נכתב 'תהרוגו' בלשון רבים, כלומר סיבת הרבים גורם להרגה.

אשת בנך הוא

בפרשת העריות נאמר: 'ערות כלתך לא תגלה, אשת בנך הוא לא תגלה ערותה' וצריך לברר מדוע דוקא לגבי כלתו הוכפל הלאו של 'לא תגלה', פעם אחת בתחילת הפסוק ופעם שניה לאחר ההוספה שהיא אשת בנך.

יתכן להסביר, משום שכל העריות שיש עליהם מיתה, לא נמצא להם היתר, לבד מאיסור אשת אח, שאם מת בלא בנים היא נופלת ליבום לפני אחיו.

והנה, מצאנו בתורה שנתקיים דין יבום אצל תמר כלתו של יהודה והיה מקום לטעות שאשת בנו תותר לו בתורת יבום, באם מת בנו בלא בנים, לכן הכפילה התורה את האיסור שוב לאחר הזכרת העובדה שהיא אשת בנך, כלומר, שגם כשמת בלא בנים לא תגלה ערוותה.

סימן למנין הפסוקים

מנין הפסוקים של שלושת הפרשיות הללו הם כדלהלן: 'מצורע צ' פסוקים, אחרי פ' פסוקים, קדושים ס"ד פסוקים.

סימן לזכרון: האות השניה של מצורע היא צ' כמנין פסוקיה. האות השניה של אחרי היא ח' שהיא אותו מס' קטן של פ'. האותיות השניה והשלישית של קדושים הם ו"ד שהם אותם מספר קטן של ס"ד.

זרעו למולך

ואיש אשר יתן מזרעו למולך וכו' ונתתי את פני באיש ההוא ובמשפחתו ורש"י מבאר מדוע גם משפחתו לוקה.

לולא דברי רש"י, הרי שמהקשר הדברים בפסוק היה משמע כי המשפחה לוקה רק במקרה של אי קיום העונש לאב, אך לאור דברי רש"י שרש"י מביא, משמע כי הם לוקים גם על עצם החטא של ההעברה למולך.

יתכן לבאר ענין זה, ע"פ דברי הגמ' בסנהדרין על המסופר בפסוק שאחז המלך העביר את בנו למולך והגמ' מספרת שסכתו אמו סלמנדרא ועי"כ ניצל מן המוות. מפרש רש"י: **סלמנדרא** חיה קטנה שיוצאה מתנור שהאש בוערת בו שבע שנים, והסך מדמה אין האור שולט בו, ובאחז מצינו כתוב 'גם את בנו העביר באש' ולא מצינו לו בן אלא חזקיהו.

לפי"ז, יתכן שמשפחתו תלקה אף היא במקרה שהיה בכוחה להצילו ולא עשתה כן, כמו"כ מסתבר שהטקס של העברה למולך נעשה ברוב עם כמו שמחה משפחתית בהשתתפות בני המשפחה ומכיון שהיו חלק ממנה, אף הם ילקו.

לא תעשו עול במשפט

נשאלת השאלה, הרי כל אחד ואחד מישראל מצווה שלא לעשות עוול, אך בפסוק של 'לא תעשו עול במשפט' משמע כי יש צווי מיוחד לדיין שלא יעשה עוול במשפט, במה מצווה הדיין היושב על כס המשפט שלא לעשות עוול יותר מכל אדם שמצווה שלא לעשות עוול?

כדי לתרץ זה, אקדים במאמר מפר' משפטים, שם נאמר: 'מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג כי לא אצדיק רשע', ולהבין מה הקשר והסמיכות בין שלושת חלקי הפסוק? הסביר רבינו המגיד הגר' מרדכי דרוק בשם המגיד הגר' גולדנברג זצ"ל אביו של הגאון הרב זלמן נחמיה זצ"ל. כי ידוע הדין שאם בית דין דנו אדם על חטא שחייב מיתה, וכל הבית דין קבעו שהוא חייב, הרי הוא יוצא זכאי, יוצא לפי זה, כי אם יקום רוצח וירצח אנשים חפים מפשע בזה אחר זה, אך יעשה הכל בגלוי, אחר שיתרו בו עדים כשרים ונאמנים, וכל זאת כדי שכל הבית דין יפסקו שהוא חייב מיתה, כי כולו אומר חייב, יצא זכאי, ואין מי שיאמר למשחית הרף.

וכדי למנוע מצבים כאלו, יקום אחד מן הדיינים ויחליט בנפשו כי למרות שלהלכה הרוצח חייב בדין, אלך ואשקר בדין ואפסוק שהוא זכאי, ממילא יהיה רוב מחייבים ואחד מזכה שאז זה רוב ומיעוט יוצא חייב בדין, ועי"כ תיפסק שפיכות הדמים ע"י הרוצח.

לזה אמרה תורה: 'מדבר שקר תרחק', שלא תשקר בדין, גם אם על ידי זה אתה רוצה לגרום ש'ונקי וצדיק אל תהרוג', שתיפסק שפיכת דם נקיים ע"י הרוצח, ואם תאמר: מה יהיה עם הרשע שיוצא זכאי? על זה אומר הקב"ה: 'כי לא אצדיק רשע', תשאיר לי את המלאכה הזאת. (ע"כ מהמגיד).

לפי זה נוכל לבאר גם בפרשתנו, 'לא תעשו עוול במשפט', כי מי שרואה את הרודף אחר חבירו להרוג מותר להרוג את הרוצח ולהציל את הנרדף, אך אם הדיין יחפוץ לשנות את פסק הדין כדי לגרום שיהרגו את הרוצח שלא לפי כללי משפטי התורה, זהו 'עוול במשפט', וציווי זה אכן שייך רק כלפי הדיין במשפט ולא לכל אדם.

דור שכולו זכאי דור שכולו חייב

ע"פ מה שאמרנו לעיל נוכל לבאר את דברי הגמ' סנהדרין צח. 'אמר רבי יוחנן אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כולו חייב' שהרי ממה נפשך, אם הדור כולו זכאי הרי ראוי אותו הדור לקבל פני משית, אך אם הדור כולו חייב, הרי שיוצא זכאי כפי שהבאנו לעיל, ואז משיח יבוא כי יצאנו זכאים.

ואבדיל אתכם מן העמים

פירש"י: מנין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר, אי אפשי ללבוש כלאים, אבל יאמר אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גור עלי, ת"ל ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי שתהא הבדלתכם מהם לשמי, פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים.

יש לעיין בזה טובא

א. רש"י נקט ב' דוגמאות אלה, האם זה תקף לכל איסורי תורה, שהאדם צריך לומר שעצם עשיית העבירה אינה דוחה ומגעילה אותו ורק בגלל ציווי השי"ת הוא נמנע מכך, או שזה רק נאמר בדוגמאות אלו.

ב. מצאנו כמה מקומות בתורה שנא' לשון תיעוב ושיקוף (בעריות וע"ז ועוד), ואפילו לענין מאכל שקצים נאמר 'שקץ הם לא יאכלו', וצ"ב מתי לשקץ ומתי לא?

ג. מקור דברי רש"י הוא ב'ספרי' ושם מופיע כך: 'מנין שלא יאמר אדם אי אפשי ללבוש שעטנז, א"א לאכול בשר חזיר, א"א לבוא על הערוה' וכו', הרי שרש"י שינה כאן ד' שינויים.

האחד: שכתב אכילה קודם ללבישה.

השני: כתב כלאים במקום שעטנז.

השלישי: כלל לא הזכיר עריות.

הרביעי: שלגבי אכילה כתב לשון 'נפשי קצה' בשונה מלשון הספרי שכתב 'אי אפשי'.

ד. יסוד המוסר, שתפקיד האדם לטהר את נפשו עד כי יתעב ויקוץ בכל דבר שהוא היפך רצון ה' וכאן משמע ההיפך, שיש להכיר בערכם ולהתרחק מהם לשם שמים.

ונראה לומר, כי רש"י נקט ב' דוגמאות אלו דוקא שהרי שעטנז מותר ללבוש בציצית, וחזיר עתיד להיטהר לעתיד לבוא, ע"כ לא שייך להשריש בליבנו רגשות נגדם כי אינם שליליים בעצם, והם עצמם מותרים או יותר.

שונה מהם עריות שאסורים לעד ושם באמת נאמר 'תועבה היא'. אך באמת גם בעריות הרי יש במינם היתר, כפי שאומרים בברכת הנישואין 'אשר אסר לנו את העריות והתיר לנו את הנשואות לנו', וגם חלק מן העריות עצמם יש להם היתר, כגון אשת איש בגירושין ואלמנות, אחות אשתו שמתה ואשת אחיו כשנתיבמה, ולכן ה'ספרי' הביאו.

וכיון שרש"י נקט רק ב' דוגמאות אלו שהם אכילה ולבישה נקט כסדר שאמר יעקב 'ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש' משא"כ בספרי שהביא ג' דוגמאות נקט מהקל אל הכבד, לפי אפשרויות ההיתר שבו, שכלאים מותר ללבוש אותם גם כהיום אם הם בטלית מצוייצת. 'חזיר' הוא עצמו יהיה מותר אבל רק לעתיד לבא, ועריות רובם אסורים ורק 3 מתוך 15 יש בהם לפעמים היתר (אשת איש, אחות אשתו, אשת אחיו).

והא דנקט בחזיר לשון 'נפשי קצה' כי בענין מאכל שייך לשון שיקוף כמו שמצאנו בשרצים שנאמר 'שקץ הם', וכן איתא בבב"ב דם נפשו של אדם קצה בהם, ומן כללי הלשון שבב' דוגמאות מתאים יותר לחלק מאשר בג' דוגמאות, שיהיה אחד שונה מן הרוב, בפרט שהוא בתוור.

לפי"ז מסתבר כי דוגמאות אלו הם בנין אב לחלק בין איסורים שהם מוקצים מחמת מיאוס לשאר איסורים.

נב. אין לי הסבר למה שינה רש"י משעטנז לכלאים וה' יאיר עיני.

סיום ששה סדרי משנה

בשעה טובה ומוצלחת סיימנו השבוע את סדרת השיעורים על משניות ששה סדרי משנה, פרק משניות ב-20 דקות בבהירות. השיעורים עולים לקול הלשון וניתן להאזין לזה כמו"כ התחלנו השבוע מחזור שני ובס"ד נקליט כנ"ל גם בלשון הקודש.

המעוניין לקבל גליון זה באימייל וכן לכל הארה והערה, יכתוב לי בכתובת הנ"ל ויקבל מידי שבוע הגליון על הפרשה. maadoney@gmail.com